

PÄÄKIRJOITUS

Journalismin yhteiskuntako sukupuolineutraali?

Iiris Ruoho

Harvat kiistävät sen, että sanomalehdistöä historiallisesti edeltävä tiedonvälitys oli Suomessa patriarkaalisesti kontrolloitua. Esimerkiksi saarnastuolit kuuluivat miespuoliselle papistolle, kirkon istumajärjestys oli tarkoin säädelty ja valvonta kohdistui ainakin epäsuorasti aikanaan julkisuuden paikkana toimineeseen kirkonmäkeen. Historiallisesti se ilmiö, jonka nykyisin ymmärrämme journalistisena julkisuutena, on kuitenkin olennaisesti modernin yhteiskunnan tuote. Tutkimukset ovat avanneet sen kehitystä eri tavoin, korostaen joko modernin porvarillisen julkisuuden rakentumista yleensä tai kansallisesti rakentuvia julkisuuksia. Sanomalehdistön kehitys osana modernin maailman sukupuoli-ideologioita käytäntöinä on kuitenkin edelleen oma tutkimaton lukunsa. Sukupuolen merkitys on tunnistettu naisille suunnattujen lehtien osalta – suomalaisen naistenlehden historiaa tarkasteleva Maija Töyryn väitöskirja (2005) on ollut tässä merkittävä suunnannäyttäjä.

Laajalla kansainvälisellä kentällä on kuitenkin vain muutamia tutkimuksia, jotka ruotivat erityisesti journalismin sukupuolta. Tutkimukset kohdistuvat pääosin journalistisen kulttuurin kysymyksiin, ammatilliseen identiteettiin ja naispuolisten toimittajien omaksumiin strategioihin. Pohdinnat journalismin *yhteiskunnasta* ja sen sukupuolittuneisuudesta ovat saaneet huomattavasti vähemmän huomiota. Silti monissa yhteyksissä luetellut, esimerkiksi poliittisen julkisuuden rakentamiseen ja ylläpitämiseen liittyvät tehtävät ovat osaltaan rakentaneet tarinaa journalismin yhteiskunnasta. Moderni julkisuus on kehittynyt hyvin eri tavoin Euroopan eri maissa. Esimerkiksi Suomessa porvarillinen julkisuus kytkeytyi osaksi kansallista projektia, kielikysymystä ja kansallisvaltion rakentumista. Yhä edelleenkin on varsin tavanomaista sitoa journalismin ydin-

tehtävät poliittiseen julkisuuteen ja kansalaisyhteiskunnan palvelemiseen tavalla, joka näyttää sukupuolineutraalina – jonkinlaisena yhteisen hyvän projektina. Erilaiset näkemykset ja ideologiat toki tunnustetaan, mutta journalismin omaa sidosta sukupuolijärjestykseen on vaikea nähdä.

Mitä on journalismi? Tutkimuksellekin se on visainen määriteltävä, sillä journalismi on lopulta idea, joka materialisoituu eri tavoin niin ammatillisena pääomana, formaatteina kuin vaihtelevina yleisön puhuttelutapoina. Instituutiona se muokkaa ihmisten toimia ja tavoitteita sekä luo ja ylläpitää sosiaalisen suhteiden normeja. Ideologiana journalismi on puolestaan sidoksissa arvoihin ja asenteisiin. Kelluvuudessaan journalismin käsite muistuttaakin käsitettä ”kansakunta”. Kansakunta materialisoituu maantieteellisinä rajoina ja tekoina, ideologisesti sitä tuottavat kielen ja kirjallisuuden kautta jaetut ihanteet ja tarinat.

Journalismin luonnehdintoja voimme lukea oppikirjoista. Yhtä määritelmää ei ole, mutta on erilaisia tapoja *puhua* journalismista ja *tehdä* journalismia. Tutkimuksessa journalismia on tarkasteltu hyvin monesta näkökulmasta: ammatillisina normeina, yksittäisten ammattilaisten tekoina, erilaisina teksteinä ja kulttuurina, joka on itse täynnä merkityksiä. Edellisiin liittyen journalismi näyttää tutkimuksissa pääosin diskursseina ja representaationa, harvemmin yhteiskunnallisia toimijoita keskinäisiin suhteisiin organisoivina tekoina. Sukupuoli voidaan helposti tunnistaa jonkinlaisena journalismin ulkopuolisena muuttujana. Esimerkiksi suurten päivälehtien päätoimittajina on huomattavan vähän naisia, mikä kertoo omaa tarinaansa journalismin kentän hierarkioista. Tutkimuksessa on havaittu lisäksi nais- ja mieskuvien sekä puhetaipojen sukupuolittuminen. Harvemmin sen sijaan on kyseenalaistettu journalismissa rakentuvaa käsitystä yhteiskunnasta kahden erillisen sukupuolen varaan perustuvana järjestyksenä ja tästä kahtiajaosta johdettuina normeina.

Journalismin yhteiskuntakäsitys ei ole sukupuolineutraali. Neutraalius on kiistanalaista samalla tavalla kuin ajatus, että naisten ja miesten yhteiskunnalliset roolit olisivat (biologiselta perustalta) jotenkin tarkoin määriteltyjä ja olemuksellisia. Näemme, että roolit muuttuvat ja jopa irtautuvat biologisesti määrittyvistä ideologisista juuristaan. Tarkastelemme silti pääosin yksilöitä tai valtavirrasta erottautuvia ryhmiä ulottamatta katsetta sukupuolijärjestyksestä ylläpitäviin instituutioihin. Kun ajattelemme vaikkapa median tarjoamien nais- ja miesroolien vääristävän todellisuutta, uskomme niiden olevan korjattavissa kuvastoja tai puhuttelutapoja muuttamalla. Ajattelemme lisäksi helposti, että journalismi aikaa myöten muuttuu tekijöitä vaihtamalla, ikään kuin sukupuolten välinen tasa-arvo tehtäviin rekrytoinneissa toisi ratkaisun. Näyttää kuitenkin vahvasti siltä, että journalismin ja sukupuolen suhde ei ole ulkoistettavissa tekijöihin. Viime kädessä kyse on tavastamme ymmärtää sukupuoli ja sen rakentuminen yhdeksi journalismin yhteiskuntakäsitystä muokkaavaksi voimaksi. Voimme esimerkiksi pohtia, miten perustavaksi ajattelemme sukupuolen merkityksen journalismin yhteiskunnassa, tai kysyä, miten valmiita olemme tarkaste-

lemaan sukupolinormatiivisuuden ja journalismin historiallista yhteen kietoutumista sekä keskinäistä riippuvuutta.

En haluaisi luopua ajatuksesta, että tarvitsemme läpikotaisin pohdittua, laadukasta ja relevanttia informaatiota ja keskustelua siitä, mitä maailmassa tapahtuu. Tapoja viestiä ja ylläpitää keskustelua on kuitenkin monenlaista. Nykyisen tutkimuksen ongelma on mielestäni siinä, ettei journalismia käsitellä riittävästi nimenomaan sosiaalista järjestystä ja suhteita rakentavana instituutiona. Minusta tutkimusta raikastaisi, jos näin tapahtuisi. Erityisesti toivoisin nykyistä avoimempaa keskustelua siitä, miten kahden sukupuolen järjestelmään perustuva yhteiskunnanäkemyksemme vaikuttaa tapaamme nähdä maailmaa ja ymmärtää sen järjestymistä. Julkisuuden rakentumista tutkittaessa keskustelulla sukupuolen merkityksestä on jo historiansa. Miksei siis myös journalismia tutkittaessa katsetta voisi suunnata sen rooliin yhteiskunnallisena instituutiona ja vallankäyttäjänä.

Tämä on nykyisen toimituksen viimeinen yhteinen lehti. Vuosina 2013–2015 työskennelleen toimituksen aikana *Media & viestintä* -lehdestä kehittyi open access -julkaisu. Nyt lehden numerot ovat tutkijoiden, opettajien sekä laajan media- ja viestintätieteellisestä tutkimuksesta kiinnostuneen lukijakunnan vapaasti käytettävissä. Lehti onkin tavoittanut lukijat. Tässä kertoo, että sen nettisivulla vierailaan aktiivisesti. Myös lehdelle tarjottujen artikkelien määrä on moninkertaistunut. Kun nyt vuoden vaihteessa jätämme paikkamme toimituksessa, toivotamme onnea vuoden 2016 alussa alkavalle uudelle toimitukselle, päätoimittaja YTT Mari Maasillalle ja toimitussihteerille YTT Niina Uusitalolle!